

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

Asia Monikulttuurinen Lapsen Etu -verkoston lausunto; HE 266/2010 vp laeiksi kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Lausunnon allekirjoittaneet lapsi-, nuoriso-, perhe- ja maahanmuuttajatyötä tekevät järjestöt kuuluvat Monikulttuurinen Lapsen Etu -verkostoon ja lausuvat yhteisesti hallituksen esityksestä. Verkosto nostaa lausunnossa esiin turvapaikanhakijalasten ja 17 vuotta täyttäneiden nuorten oikeuden perusopetukseen ja siihen valmistavaan opetukseen perustuslain mukaisina oikeuksina sekä esittää, että valtio korvaa kunnille erikseen turvapaikanhakijalasten koulunkäynnistä aiheutuvat kulut täysimääräisesti.

Turvapaikanhakijalasten oikeus perusopetukseen

Lasten ja nuorten mahdollisuus koulunkäyntiin on tärkeä osa hyvää turvapaikanhakijoiden vastaanottoa. Helsingin Diakonissalaitoksen selvityksen mukaan lähes kolmasosa Suomeen saapuneista pakolais- ja turvapaikanhakijalapsista on vaikeasti traumatisoituneita tai oireilevia (Suikkanen 2011). Koulu muodostaa psyykkistä hyvinvointia ylläpitävät säännölliset arjen rakenteet turvapaikanhakijalasten ja -nuorten elämään, johon liittyy epävarmuustekijöitä ja vaikeita kokemuksia. Nopea opintoihin kiinni pääseminen on tehokasta kotoutumisen tukemista ja syrjäytymisen ehkäisyä, sillä suuri osa lapsista jää Suomeen. Turvapaikanhakuprosessit ovat pitkiä ja kestoltaan ennakoimattomia. Lapsen koulunkäynnin ja kehityksen kannalta on kohtuutonta, jos hän ei pääse kouluun ennen oleskelulupapäätöksen saamista.

Monikulttuurinen Lapsen Etu -verkosto pitää tärkeänä, että vastaanottolaissa määriteltäisiin kansainvälistä suojelua hakeville ja tilapäistä suojelua saaville lapsille *oikeus perusopetukseen*. Turvapaikanhakijalapsia tulee kohdella ensisijaisesti lapsina, joilla on tasavertaiset oikeudet saada perusopetusta. Opetukseen osallistuminen on lastensuojelulain mukaan ennalta ehkäisevää lastensuojelua.

Hallituksen esityksessä vastaanottolaiksi todetaan, ettei kunnilla olisi velvollisuutta järjestää perusopetusta, perusopetuksen valmistavaa opetusta eikä oman äidinkielen opetusta turvapaikanhakijalapsille (yksityiskohtaiset perustelut 29 §). Lisäksi todetaan, että oppivelvollisuusikäiset osallistuvat *mahdollisuuksien mukaan* valmistavaan opetukseen tai perusopetukseen.

Perusopetuslain 25 §:n (1288/99) mukaan Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat oppivelvollisia. Lain 4 §:n mukaan kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville oppivelvollisuusikäisille perusopetusta. Joissakin kunnissa tätä on tulkittu niin, ettei kunnilla ole velvollisuutta järjestää perusopetusta tai valmistavaa opetusta turvapaikanhakijalapsille, koska nämä eivät ole Suomessa vakinaisesti asuvia ennen oleskeluluvan saamista.

Monikulttuurinen Lapsen Etu -verkosto katsoo tämän olevan perustuslain vastaista, sillä perustuslain 16 § mukaan *jokaisella* on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Perustuslaki ei rajoita oikeutta perusopetukseen kansalaisuuden, pysyvän oleskelun tms. perusteella. Perusoikeudet eivät Vähemmistövaltuutetun mukaan (3369/65/2002

TM) koske vain Suomen kansalaisia, vaan kaikkia Suomen oikeusjärjestelmän piirissä olevia henkilöitä. Vähemmistövaltuutetun mukaan turvapaikanhakijalapsen ovat 'alueella asuvina' perusopetuslain piirissä, ja heillä on oikeus perusopetukseen. Oleskeluluvan ja kuntapaikan saaneet lapset taas ovat valtuutetun mukaan sekä oikeutettuja perusopetukseen että myös oppivelvollisia.

Suomi on velvoitettu myös YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen perusteella antamaan perusasteen opetusta ilmaiseksi kaikille sen lainkäyttövallan alaisille lapsille (LOS, art 2 ja 28). Samoin EU:n vastaanottodirektiivin¹ mukaan lapsella on oikeus saada ilmaista perusopetusta. Vastaanottodirektiivin mukaan turvapaikanhakijalapsille on annettava mahdollisuus käydä koulua vastaavin edellytyksin kuin vastaanottavan jäsenvaltion kansalaisille niin kauan kuin heitä koskevaa maastapoistamista ei panna käytäntöön.

Käytännössä oikeus perusopetukseen ei toteudu kaikkien Suomessa asuvien turvapaikanhakijalasten ja -nuorten kohdalla, sillä vastaanottokeskuspaikkakuntien välillä on suuria eroja. Tarkkoja tilastoja tämänhetkisestä tilanteesta ei ole saatavilla, mutta joissakin kunnissa turvapaikanhakijalapsen pääsevät valmistamaan ja perusopetukseen, toisissa taas eivät. Lisäksi lapset saattavat joutua odottamaan kouluun pääsyä tai alkanut koulunkäynti saattaa keskeytyä, kun heidät siirretään toiselle paikkakunnalle toiseen vastaanottokeskukseen.

Peruskouluopetuksen korvikkeeksi monet vastaanottokeskukset järjestävät omaa opetusta, jossa keskitytään yleensä suomen tai ruotsin kielen opiskeluun muttei peruskouluaineisiin. On hyvä, että vastaanottokeskuksissa järjestetään tällaista toimintaa, mutta se soveltuu väliaikaiseen opiskeluun eikä korvaa perusopetusta ja siihen valmistavaa opetusta, joista saa virallisen todistuksen.

Useimmissa vastaanottokeskuksissa järjestettyä toimintaa on vain joitakin tunteja päivässä. Vastaanottokeskusten työntekijöiden toimiminen opetustehtävissä on lisäksi pois muusta ohjauksesta. Vastaanottokeskuksen opetuksessa olevat eivät saa koulun kautta kontaktia muihin lapsiin. Oleskeluluvan saatuaan lapset ja nuoret joutuvat itseään nuorempien kanssa samalle luokalle, koska ovat jääneet jälkeen ikätasonsa mukaisesta opetuksesta. Myös kunnassa asuvat muut maahanmuuttajalapsen hyötyisivät vastaanottokeskusten lapsille perustettavista valmentavista luokista.

Perusopetuslain mukaan kunta ei ole velvollinen järjestämään *perusopetusta 17 vuotta täyttäneille nuorille*. Oppivelvollisuuden sitominen ikään on ongelmallista Suomeen teini-ikäisinä saapuvien turvapaikanhakijoiden kannalta, sillä ilman peruskoulun päästötodistusta nuoren on vaikea suorittaa tutkintoa tai työllistyä Suomessa. 17 vuotta täyttäneille ja sitä vanhemmille turvapaikanhakijoille olisi perustuslain mukaisesti taattava mahdollisuus suorittaa peruskoulu loppuun oppivelvollisuusiän päättymisestä huolimatta. Kuntien olisikin varmistettava näille nuorille riittävä määrä opiskelupaikkoja peruskoulun oppimäärän suorittamiseen.

Nykyinen *perusopetusta koskeva valtiosuusjärjestelmä* on erityisesti pienten kuntien talouden kannalta ongelmallinen, koska kunta ei aina saa kaikista turvapaikanhakijalapsista korvausta, ja korvaukset maksetaan viiveellä.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että alaikäisten turvapaikanhakijoiden osalta käynnistetään erillinen selvityshanke, jossa arvioidaan mahdollisuudet siirtää alaikäisten vastaanotto osaksi lastensuojelupalveluita. Monikulttuurinen Lapsen Etu -

---

¹ Neuvoston direktiivi 2003/9/EY turvapaikanhakijoiden vastaanottoa jäsenvaltioissa koskevista vähimmäisvaatimuksista

verkosto haluaa kiirehtiä hankkeen aloittamista ja tuo mielellään asiantuntemuksensa tähän työskentelyyn.

Edellä esitettyyn viitaten Monikulttuurinen Lapsen Etu -verkosto esittää, että

- vastaanottolaissa taataan turvapaikanhakijalasten oikeus oleskelukunnan järjestämään perusopetukseen ja siihen valmistavaan opetukseen sen estämättä, mitä perusopetuslain 4 ja 25 §:ssä säädetään, sillä nykyisessä muodossa perusopetuslaki on ristiriidassa sekä perustuslain että lapsen oikeuksien sopimuksen kanssa. Säännös voitaisiin sisällyttää lakiesityksen pykälään 29,
- vastaanottokeskusten kuntien on sitouduttava järjestämään riittävästi perusopetusta ja valmistavaa opetusta 17 vuotta täyttäneille nuorille,
- vastaanottolakiin lisätään kohta, jonka perusteella valtio korvaa erikseen kunnalle turvapaikanhakijalasten koulunkäynnistä aiheutuvat kulut täysimääräisesti.

Helsingissä 25.1.2011

Monikulttuurinen Lapsen Etu -verkoston puolesta

monikulttuurisuuden asiantuntija Anna Mikkonen

sosiaalineuvos Kristiina Hehku

Lausunnon allekirjoittavat seuraavat Monikulttuurinen Lapsen Etu -verkoston jäsenet:

Eryityshuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry

Ihmisoikeusliitto

Lastensuojelun Keskusliitto

Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry

Monikulttuuristen perheiden liitto - Union of Multicultural Families ry

Pelastakaa Lapset ry

Pesäpuu ry

Suomen Lähetysseura ry

Suomen Mielenterveysseura

Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry

Suomen Punainen Risti

Suomen UNICEF

Väestöliitto ry

Yhteiset Lapsemme – All Our Children ry